

Nauka je u krizi: upotreba i zloupotreba scientometrije

Milica Lazić

Naučna saradnica na Odseku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu

Monya Baker je 2016. godine u časopisu Nature objavila rezultate studije u kojoj je 1576 istraživača zaposlenih na prestižnim univerzitetima bilo pitano o krizi replikabilnosti u oblastima kojima se bave. Oko 70% njih je tom prilikom izvestilo o tome da bar jednom nisu uspjeli da ponove rezultate istraživanja nekih drugih autora, a oko polovina njih da bar jednom nisu uspjeli da ponove rezultate nekog svog prethodno objavljenog istraživanja. Ipak, ono što je naročito dovelo do diskusije u naučnoj javnosti, jeste podatak da je svega 23% njih pokušalo da objavi neuspjeh replikacije u naučnim časopisima, dok polovina od toga nije uspjela u svojoj namjeri – naučni časopisi su ih više puta odbijali. Iako su u ovoj studiji učestvovali istraživači iz različitih naučnih oblasti, sa izuzetkom psihologije i medicine, u nauci se i dalje ne ulaže dovoljno napora da se nalazi prethodnih istraživanja proveravaju, a o krizi replikabilnosti se veoma retko govori. Kada je u pitanju psihologija, pre nekoliko godina Centar za otvorenu nauku je pokrenuo projekat koji se zove Many Labs 2 u kome je tim od 186 istraživača u više od 60 laboratorija širom sveta sprovodio studije replikacije 28 eksperimenata koji se smatraju fundamentalnim u psihologiji. Zaključak istraživanja na 125 uzoraka i preko 15.000 ispitanika je bio sledeći - polovina istraživanja nije replicirana. Nekoliko godina kasnije Brajan Nosek je sa timom od 269 istraživača sprovodio studije replikacije 100 istraživanja objavljenih tokom 2008. godine u tri prestižna međunarodna časopisa (Psychological Science, Journal of Experimental Psychology i Journal of Personality and Social Psychology). Zaključak ovog projekta je da rezultati oko dve trećine studija iz socijalne psihologije i oko polovine studija iz kognitivne psihologije nisu replicirani. Ovi i brojni drugi nalazi su doveli do toga da su brojni autori počeli da postavljajući sebi brojna pitanja, od konceptualnih, do onih koja se tiču akademskih prevara, fleksibilnosti metodologije, pristrasnosti u interpretaciji rezultata, pristrasnosti u upotrebi statistike, naknadnog postavljanja hipoteza nakon obrađenih rezultata i sve većeg pritiska da se objavljuju radovi. Ovo predavanje će se baviti ne samo krizom replikabilnosti u nauci, sa posebnim osvrtom na psihologiju, već će ova tema bila povod da se diskutuje o ulozi koju politike naučnih časopisa i pritisak da se objavljuje (publish or perish) imaju na razvoj krize u nauci.